

Escala en Hi-Fi

Els pares i mares del Col·legi Públic de Saidí protagonitzaren un festival per a finançar les seues activitats.

Jornades Culturals al Torricó

La vila lliterana obté un gran èxit en els actes organitzats al seu municipi i als pobles del voltant.

Búlgars a Saidí

La silenciosa arribada de centenars de persones d'aquest país ha transformat la vida quotidiana de la població.

T E M P S DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 7 • núm. 58 • La Franja, juliol i agost de 2006

Festa de la cultura ebrencana

3a FIRA DE LLIBRE I AUTOR EBRENCES

RICARD SOLANA
La Queta passeja pels estands participants a la fira del llibre ebrenc

EDITA:

ICF Iniciativa Cultural de FranjaC/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
temps@wanadoo.es

COORDINACIÓ DE COMARQUES:

Marta Canales

REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, Lluís Rajadell,
Carles Sancho i Pasqual Vidal
(el Matarranya).
Arcadi Abad, Damià Torrent,
Marta Canales, Jaume Casas
i Josep Labat (el Baix Cinca).
Carles Barrull, Anna Enjuanes,
Neus Enjuanes i Aleix Castellnou
(la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià,
Tomàs Bosque, Josep A. Carrégaló,
Miquel Estaña, Joaquim Montclús,
Josep Puche, Francesc Ricart,
Carles Sancho, Ramon Sistac
i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saldí
Llibreria Panadés
Saragossa
Papeleria Germinal
C/ Sepulcro, 21
Tamarit
Estanc Patrino
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Vint-i-quatre anys sense reconeixement estatutari

Les Corts d'Aragó han aprovat la reforma de l'Estatut d'Autonomia amb el consens del PSOE, el PAR, el PP i IU. I amb l'abstenció de CHA, que entre altres punts, no està d'acord amb l'article en matèria de llengües. També l'activisme lingüístic ens sentim profundament descontents, i sobretot defraudats, amb aquest Estatut. Com ha estat possible que el PSOE i IU haguen blindat tota possibilitat de què el català i l'aragonès siguin oficials d'una vegada per totes? Com han pogut pactar una esmena conjunta que blindi tota possibilitat d'avenç en el reconeixement del català i l'aragonès, i l'oficialització? Com han pogut pactar-ho amb qui alberga entre la seua militància el secessionisme lingüístic més ranci, o amb els que menyspreen les minories lingüístiques? Els que treballem per normalització i la dignificació del català ens sentim profundament enganyats. I les Corts han tancat el debat en sec, sense fer oficials el català ni l'aragonès. No ens han reconegut tal com som, una vegada més.

Durant els debats previs a la reforma estatutària, a finals de maig, les entitats vam fer arribar a les Corts una esmena des de la nostra base social, on s'establia els punts claus per a tractar el tema de les llengües a l'Estatut. Primer, l'oficialitat i l'ús preeminent del català i l'aragonès per part de l'Administració en els respectius territoris lingüístics. Segon, la vertebració de les famoses «modalidades lingüísticas» en la protecció de les modalitats dialectals, incloses les castellanés, sense perjudici de la unitat lingüística. I finalment, la regulació del règim de drets lingüístics i de l'ensenyament mitjançant una llei de llengües. També es demanava que, vistos els antecedents d'incompliment del

mandat estatutari pel que fa a una llei de llengües foren d'aplicació els compromisos de l'Estat Espanyol, a partir de la seua signatura de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries. Aquesta dona algunes línies bàsiques de protecció de les minories lingüístiques, que a l'Aragó ni tan sols són contemplades.

Però les Corts d'Aragó, amb el vot consensuat de PSOE, PAR, PP i IU, han decidit que ni reconeixen el nom i la natura del català i l'aragonès, ni ens reconeixen el més mínim dret civil com a parlants d'aquestes llengües. La premsa d'arreu ha mostrat una classe política aragonesa batallant per un patrimoni religiós com si fora el tema cabdal de la política autonòmica, mentre aquests mateixos grups han deixat sense reconeixement uns dels béns culturals més vius i importants, com són l'aragonès i el català. Ens costa creure un govern que és capaç d'implantar l'ensenyament bilingüe en alemany, francès o anglès, però que ha estat incapaç de fer-ho en català. Que espera una llei de llengües per fer-ho, però que ha estat incapaç d'aprovar aquesta llei. Una llei de llengües que tampoc pot fer oficial el català, ni l'aragonès, perquè evidentment l'oficialitat només pot establir-la l'Estatut i aquest no les anomena. El que no té nom, no existeix.

La situació ha canviat. Ja no ens valen les promeses. Només ens valen polítiques lingüístiques actives. No tenim Estatut. No tenim llei de llengües. Ara només ens valen polítiques reals: l'ensenyament bilingüe en català, una administració aragonesa que se'ns adrece en català, i que exigisca el requisit lingüístic en els llocs d'atenció al públic. Qualsevol promesa ja no té sentit. La realitat és l'únic que ens creiem.

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista
Esteve Betrià,
assagista i crític literari

12

La Llitera i la Ribagorça

14

Cultura

15

Tema del mes

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:
Quin brogit!

salutació del director

La FACAIO i els seus grups polítics afins presents a les corts regionals han aconseguit, «en ares del consens» que no apareguen al nou Estatut d'Aragó les maleïdes paraules de l'aragonès i el català en l'apartat de les «Llengües i modalitats lingüístiques».

L'únic argument clar presentat pels defensors de la denominació d'origen «xapurriau» és el percentatge de gent que a les nostres comarques anomenen la seua llengua «a la seua manera». Un argument científic irrefutable.

S'imaginem aquests senyors si s'hagués fet una enquesta popular a Europa al segle XIV sobre si la terra era plana o redona el resultat que hagués sortit?

El més greu del cas és que responsables de grups polítics com el PP o el PAR o alguns «intel·lectuals» dels que escriuen als diaris s'aferran a aquests criteris de «saviesa popular» per a defensar la indefinició o la ignorància d'una realitat lingüística necessitada de reconeixement legal.

Per a resoldre qualsevol altra qüestió els polítics recorren a informes dels tècnics o experts en la matèria sobre la que han de decidir. En el tema de les llengües col·loquen al mateix nivell als experts que a la gent que no ha llegit mai un llibre de gramàtica ni de dialectologia.

Les enquestes sobre actituds i creences lingüístiques tenen el seu valor per a conèixer les actituds dels parlants. Però no poden suplantar una realitat científica elaborada durant segles pels científics d'eixa matèria.

Mário Sasot

cartes dels lectors

Estranya interculturalitat

Estimar la diversitat sempre és un gest sa i necessari. Entre el 23 i 27 de maig diferents entitats fragatines han dedicat esforços a promoure unes jornades interculturals. Els actes d'aquesta iniciativa, que no és el primer camí que es fa, tendeixen a ignorar la llengua autòctona de Fraga. És a dir, el castellà suplanta el català com a llengua d'acollida i del territori. No seria més encertat parlar de jornades d'aculturació en bé del castellà?

Quim Gibert

Als presidents comarcals del Baix Cinca i la Llitera

És molt lloable desplegar a dues comarques de la Franja de Ponent el projecte Equal Babel en bé de la immigració, consistent a lluitar contra totes les formes de discriminació i desigualtat. No seria tant o més lloable fer extensiu l'esmentat projecte entre la població indígena? I és que l'administració del territori consenteix entre els franjatins la discriminació i la desigualtat per raons d'identitat lingüística. Si algú encara tenia dubtes que el català continua i continuarà postergat, només cal que faci una ullada al nou estatut d'Aragó. Tot i que el nou marc estatutari ha estat impulsat, entre d'altres, pel president Marcelino Iglesias, catalanoparlant de Bonansa (Ribagorça), hi queda exclosa tota possibilitat que la

nostra llengua pugui ser oficial a la Franja de Ponent. Denunciar fins a la sacietat aquestes injustícies fa lliures a les persones.

Q.G.

Un estatut que no respecta les minories

Fa molts anys que està sense resoldre el tema de la Franja de Ponent, que vol dir respectar els seus drets culturals i lingüístics i afavorir el que la gent de la Franja vulgui ser en el futur.

Òmnium Cultural de Reus-Baix Camp està al costat de la Institució Cultural de la Franja de Ponent i les altres entitats que també responguin a un desig de no perdre la seva personalitat.

És per això que a més a més de solidaritzar-nos en defensar els interessos de la Franja, emplaquem al govern d'Aragó de que per una vegada i per sempre solucionin un pleit que ve de molt antic, que la Llei de llengües s'aprovi d'una vegada amb el vist-i-plau de les persones implicades, i així com Catalunya respecta la Vall d'Aran, malgrat que es tracta d'una minoria encara més petita, ens agradaria que al segle XXI la comunitat autònoma estés amatent a les peticions que rep d'una minoria important.

Jordi Escoda
President d'Òmnium Cultural Reus-Baix Camp

La història de la Col·lectivitat de Queretes, en italià

■ Lluís Rajadell

L'ESMOLET

Entre dos focs

A la meua darrera columna criticava amb acritud la posició del nostre president. Algú ho ha considerat injust, doncs em diuen que, de tots els possibles, ell és el millors pels nostres interessos.

Jo entenc les crítiques, doncs el ball polític és força complex i les urnes manen. Tanmateix la nostra decepció és més profunda precisament per això, perquè consideràvem en Marcelino un dels nostres –“nostres» en la seua accepció més àmplia, que en termes de política aragonesa és que no ens és hostil.

Entenc també la difícil situació dels companys de partit que actuen a nivell comarcal i municipal. Se senten pressionats pels prejudicis que encara perviuen en gran part de la població. La defensa de la llengua s'ha convertit en una opció política, quan en realitat no és res més que el patrimoni de tots els franjolins i, per extensió, de tots els aragonesos. Tan li fa si són de dreta, d'esquerra o indiferents. La llengua és com el paisatge: forma part de tots nosaltres.

Ens reclamem, els amics que militem en el partit del govern, que ens mobilitzem, que convoquem una manifestació davant del Pignatelli. Potser tenen raó, però fa tanta mandra haver de reivindicar sorollosament que dos i dos són quatre! Molts dels que defensem la llengua som gent de llibres, pacífics mares i pares de família, que vivim discretament de la nostra feina i que ens dol la irracionalitat i la cridòria. I que, de moment, creiem en les nostres institucions. De moment.

Carles Terès Bellès

Cretas. La colectivización de un pueblo aragonés durante la Guerra Civil española, 1936-1937, d'Encarna i Renato Simoni, un dels llibres pioners en la investigació de la història local durant la II República i la Guerra Civil acaba de ser traduït a l'italià –els dos autors són de parla italiana– sota el títol *Cretas. Autogestione nella Spagna repubblicana (1936-1938)*. La nova edició amplia els continguts de la primera, que va eixir al carrer l'any 1984 editada pel Centro de Estudios Bajoaragoneses (Cesba). Aquell llibre va aportar una nova visió de l'experiència de les col·lectivitats al Matarranya, un fenomen que, fins llavors, es presentava enterbolit per quaranta anys de destructiva crítica franquista. Dos investigadors estrangers

van arreplegar documentació i testimonis de protagonistes per a fer un treball científic i professional, encara que sense amagar la simpatia dels autors respecte a un moviment social que va trastocar de dalt a baix la societat matarranyenca durant dos anys.

La nova versió en italià es va presentar a la seu de l'Instituto Cervantes de Roma el passat 26 de maig. Van intervenir els dos autors i altres dos estudiosos de la història, Pietro Masello i Claudio VENZA. Es tracta d'un llibre que incorpora nova documentació respecte a la edició espanyola, la qual amplia considerablement, segons comenta José Ignacio Micolau, responsable del Cesba. Alguns dels nous documents es consideraven perduts.

De l'edició italiana se n'en-

carrega l'editorial Edizioni La Baronata. La presentació al Cervantes va coincidir amb una exposició de cartells sobre la Guerra Civil Espanyola. La nota informativa que anuncia l'acte de presentació assenyalava que el llibre de Encarna i Renato Simoni «permet tornar a pensar en l'experiència col·lectivista mitjançant d'un particular –i estimulant– exemple concret».

La novetat revolucionària que va suposar la col·lectivització dels mitjans de producció durant la Guerra Civil a gran part de l'Aragó republicà ha despertat l'interès d'historiadors, escriptors i cineastes –Ken Loach, per exemple– de tot el món. *Cretas. Autogestione nella Spagna repubblicana (1936-1938)* suposa, no obstant, una aproximació històrica imprescindible vint anys després de la seua primera edició.

El llibre repassa els antecedents de la Guerra Civil i mostra una societat rural poc desenvolupada, inculta i amb grans desigualtats socials. Per recolzar esta impressió, inclou nombroses estadístiques i dades d'interès socioeconòmic. En la segona part explica l'implantació de les col·lectivitats, el seu funcionament i, per fi, la seua destrucció pel govern republicà. Un personatge destaca en la narració, Batiste Albesa, líder anarquista comarcal naixcut a Vall-de-roures que, en alguna ocasió va manifestar la seua admiració pel treball desenvolupat per Encarna i Renato Simoni.

La commemoració dels setanta anys de l'inici de la Guerra Civil ha propiciat una barrumbada de publicacions –obres noves i moltes reedicions– sobre aquell període i l'obra de Encarna i Renato Simoni és una de les més interessants.

Manifiesto tendencioso

Llegeixo a La Comarca l'article sobre la cooficialitat de les tres llengües aragoneses. S'hi esmenta un manifest –"tendenciós", segons la periodista– que reclama aquesta cooficialitat. De les opinions que il·lustren el treball se'n desprén un aspecte positiu: hi ha una certa unanimitat en no deixar perdre el patrimoni lingüístic aragonès, tan important com l'arquitectònic o l'artístic. Les divergències, en canvi, apareixen en allò més fàcil de determinar, doncs hi ha una autoritat científica que ho avala: el nom de la llengua.

De les cinc opinions esmentades hi ha un sol expert: el doctor en filologia romànica Artur Quintana. Un entre cinc. Aquesta és la desgràcia que persegueix la llengua: tothom és bo per opinar. Si parléssim de medicina o d'arquitectura els periodistes demanarien el parer a metges o arquitectes, però quan el tema és la llengua mos pregunten als grangers, llauradors o empresaris de qualsevol ram.

L'únic que s'oposa clarament a la cooficialitat, ho argumenta amb que «se pierden las variedades de cada municipio». I es perden, però no per «culpa» del català, sinó per la radical penetració del castellà en tots els àmbits (televisions, ràdios, periòdics, mestres...). Cada volta hi ha més «amarillos», «rodilles» i «sandies» en lloc dels «grosos», «ginolls» i «sindries» dels iaïos i els pares.

Ja sabem que anar contra els catalans és més popular i dóna vots, però els nostres governants haurien d'actuar amb racionalitat i responsabilitat. Mos juguem una part essencial del nostre patrimoni.

Carles Terès

Fa un munt d'anys al Matarranya guanyador del XVI premi d'educació Pau Vila

■ Associació Cultural del Matarranya

Pasqual Vidal i Fígols de Massalió i Margarita Celma Tafalla de Vall-de-roures, tots dos membres destacats de l'Associació Cultural del Matarranya, han estat els autors del treball: *Fa un munt d'anys al Matarranya* que ha guanyat el primer premi de la XVI edició del Premi Pau Vila que convoca l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

El premi Pau Vila s'atorga

als treballs originals situats dins de l'àmbit de l'educació i que contribueixen al coneixement i respecte del medi geogràfic i natural. El jurat ha estat format pels senyors Martí Boada, Jaume Terradas i Joan Vilà i les senyores Sara Blasi y Marta Mata. El premi es va lliurar a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona el dia 14 de juny, davant de la presència de un nombrós públic de l'àmbit Universitari i Cultural de Cata-

lunya.

Fa un munt d'anys al Matarranya conta la història, costums i modes de vida de la gent del Matarranya. Entre els objectius del llibre es pretén que els xiquets i xiquetes del Matarranya –i també la gent gran– coneguen el seu territori, història, cultura i llengua materna catalana.

La informació que conté el llibre i els dibuixos són de l'investigador Pasqual Vidal i la idea del projecte, selecció del material, revisió pedagògica i adaptació didàctica de la mestra i pedagoga Margarita Celma.

La Universitat de Barcelona juntament amb la Fundació Congrés de Cultura Catalana van adquirir el compromís d'editar el llibre i van destacar en tot moment la gran qualitat dels treballs presentats i en especial l'alt nivell del treball guanyador.

Fira del Llibre i l'Autor Ebrencs a Móra d'Ebre

Es consolida un esdeveniment cultural de les Terres de l'Ebre

■ Associació Cultural del Matarranya

El passats 3 i 4 de juny es va celebrar a Móra d'Ebre la tercera edició de la Fira del Llibre i l'Autor Ebrencs, que tot i tenir únicament tres anys de història, ja és pot definir com un dels actes clau de la cultura i, sobretot, de la literatura de les Terres de l'Ebre.

Enguany el primer dia de la fira va estar dedicat completament a la Franja. Així, l'Hèctor Moret va realitzar la lliçó inaugural a La Llanterna Teatre que va tenir com a tema principal la literatura i les publicacions a la Franja. I, poc després, els Túrnez & Sesé van presentar el seu nou disc *Sol Blanc* que va fer les delícies de tots els assistents que van omplir a el recinte.

El dia següent el teatre es va

veure rodejat pels, ja tradicionals, «stands» plens de llibres que van estar venen e informant de les novetats editorials a tots els visitants. Entre els participants hi havia llibreters i entitats d'arreu del domini lingüístic català relacionats amb les Terres de l'Ebre. A part d'aquesta fira, durant tot el dia al mateix recinte es van realitzar diverses activitats; es van presentar gairebé cinquanta llibres (entre ells alguns d'autors de la Franja, com els d'Hèctor Moret, Susana Antolí i Josep Esplugas), es van realitzar dues taules redones sobre literatura, van tenir lloc diverses activitats per fomentar la lectura, i es van estrenar dos espectacles musicals.

Tenint en compte que el

Susana Antolí presentant el seu llibre

públic va omplir els diversos espectacles, i va estar passejant tot el dia pel recinte firal, podem afirmar que l'edició d'enguany de la fira va ser tot un èxit, i que aquest demostra que aquesta activitat any rere any es va fent un lloc en la agenda cultural de les nostres terres.

Les jornades «Músics per les llengües» van portar la realitat trilingüe de l'Aragó a Barcelona

■ Associació Cultural del Matarranya

Els passats dies 8, 9 i 10 de juny es van celebrar en diversos espais del barri de Nou Barris les jornades «Músics per les llengües d'Aragó» amb les quals els seus organitzadors volien mostrar als ciutadans de la capital catalana la realitat trilingüe d'Aragó.

El dijous dia 8 va tenir lloc la presentació del llibre *Embajador de un país inexistente*

d'Albert Herranz publicat en edició trilingüe (català, castellà, aragonès).

El Bar La Cotxera és va omplir de gent que va presenciar en molta curiositat la presentació del llibre escrit en tres llengües. Aquestes van poder escoltar-se en diversos poemes que van musicar

els Gaiters del Alba i que va recitar Andrés Castro.

El divendres 9 a les vuit de la tarda es va inaugurar l'exposició *La llengua catalana a l'Aragó* cedida per l'Associació Cultural del Matarranya, i que es va instal·lar al Centre Cívic Can Basté (allí va estarà fins al la radera setmana del mes de juny). L'acte va contar en la presència d'una quinze-

na de persones, entre elles la regidora del districte d'origen maellà, que van seguir atentament les explicacions de Marc Martí que va ser l'encarregat de fer-los viatjar per el enrevessat món de la llengua a la Franja.

El dissabte va tindre lloc l'acte central de les jornades. El concert que ha portat a desenvolupar totes aquestes activitats va ser anomenat «Ararock Trilingüe», i sens dubte va ser el punt més àlgid de les activitats. Així, des de les 10 de la nit i fins ben entrada la matinada la plaça Virrei Amat va estar pressa per dos centenars de persones que van reivindicar amb la seva presència que el govern aragonès reconegués la realitat lingüística de la nostra comunitat autònoma aragonesa. Els diversos grups es van anar succeint en mig d'un ambient festiu que va fer que GEN, PRAU, LOS DRAPS i MALLACAN fessin un concert digne de recordar, sobretot per les col·laboracions entre els diversos grups, fet que rarament es pot veure.

Per acabar, a part de dir que aquesta iniciativa va ser un èxit, es tenen que esmentar dos fets. Per una banda, el gran treball

que estan fent aquests quatre grups i la productora Saragossana Magofermín Producciones, ja que mitjançant l'idea de fer concerts conjuntament sota el títol genèric de Músics per les Llengües, estant aconseguint que en molts indrets de l'antiga corona d'Aragó s'estiguin organitzant jornades com aquestes que alhora que reivindicquen el reconeixement del català i del aragonès a la nostra terra, informen sobre la situació real d'aquestes llengües a l'Aragó. I, per altra banda, si ens fixem en les entitats organitzadores i col·laboradores (Centre Cívic Can Basté, Rolde Aragonès de Barzelona, Colectibo Chobens, Turó Acció Socio-Cultural, Federació de Casa y Centros Aragoneses en Cataluña, CAL, Colectibo Músicos en Esfensa de l'Aragonés, Associació Cultural del Matarranya, Magofermín Producciones, Enderrock, Chuntos por l'Aragonés, Asamblea de Resistència Activa i La Cotxera)) veient com si tots els que estem interessats en normalitzar la situació de les llengües a l'Aragó poden fer grans coses.

Salustiano Ramos, una vida compromesa amb la igualtat i la llibertat

■ Redacció

El regidor de Chunta Aragonesista de l'Ajuntament de Queretes, Salustiano Ramos, va morir el passat 27 de juny als 60 anys, després d'una llarga malaltia.

Granadí d'origen, la vida de Salustiano Ramos ha estat sempre lligada amb la lluita pels drets dels més humils des dels moments més durs del franquisme.

Emigrat d'Andalusia a l'ano-

menat «Cinturó Roig» barcelonès, concretament a la comarca del Baix Llobregat, on vivia i treballava s'integrà de molt jove a organitzacions sindicals i ciutadanes de la zona.

Cec des de fa molts anys, arrel d'una greu diabetis, arribà a la comarca del Matarranya fa quinze anys, en concret a Queretes, el poble de la seua dona Josefina, lloc on es trobava molt vinculat. Ací ha despla-

gat una gran tasca política i ciutadana. Fou elegit regidor per CHA a l'Ajuntament de Queretes a les darreres eleccions municipals de l'any 2003, on encapçalava la llista electoral per aquest partit.

Els veïns de Queretes, que fa just un any ja van sentir la pèrdua del seu batlle, Toni Llerda, i les persones més compromeses de la comarca del Matarranya, amb les que va treballar

molt estretament, enyoraran la seua personalitat i el seu caràcter vital i emprenedor.

Des de *TdF* volem transmetre el nostre sentiment de solidaritat i afecte a les seua família i amics.

El conseller Arguilé visita Fraga i Bellver de Cinca

■ Redacció Baix Cinca

El conseller d'Agricultura i Alimentació del Govern d'Aragó, Gonzalo Arguilé, va inaugurar les obres de modernització dels regadius de les Casetes i Bellver de Cinca. En el primer cas es beneficiaran 300 hectàrees, mentre que en el segon millorarà el reg de 523 hectàrees. La DGA ha invertit el 65% del pressupost de l'obra de Fraga, subvenció que puja a 1,1 milions d'euros.

Arguilé va destacar ahir, al barri fragatí de les Casetes, la il·lusió dels pagesos en seguir

avançant i va assegurar que, l'esforç que fan impedeix la despoblació en el món rural i ofereix una millora en la qualitat de vida per la pagesia. Aquestes declaracions les va fer a l'acte d'inauguració de les obres dels nous regadius a l'Ompriu (Fraga), i de modernització dels regadius a Bellver de Cinca.

El conseller també va animar als pagesos a participar en la taula de la comercialització, per poder salvar la difícil situació de preus baixos que tenen algunes de les campanyes.

Riu Cinca al pas per Fraga

RAMON MESALLES

L'estiu ve cultural

■ Marta Canales

Aquest estiu ve ple d'activitats culturals adreçades a tots els públics, incloent les típiques revetlles estiuenques. Això sí, tot a la fresca... si és possible.

La Comissió de Festes de l'Ajuntament de Fraga ha convocat el concurs per elegir el cartell anunciador de les Festes del Pilar d'aquest any 2006. En el cartell haurà de figurar la llegenda escrita en castellà «Fraga. Fiestas del Pilar. Del 10 al 15 de octubre de 2006», o be en català «Fraga. Festes del Pilar. Del 10 al 15 d'octubre de 2006».

La Comissió de Festes Populares concedirà un premi únic de 600 euros a l'autor del cartell que resulti elegit pel jurat. El termini de recepció de cartells finalitzarà el pròxim 17 de juliol. Fins a aquesta data, poden presentar-se de dilluns a divendres al palau Montca-

da, o bé a l'edifici administratiu de l'Ajuntament de Fraga.

L'estiu és un bon moment per relaxar-se amb una afició ben artística, la fotografia. L'Ajuntament de Fraga, a través de la seua Xarxa de Biblioteques Municipals, en proposa una nova edició del concurs nacional de fotografia amateur «Retrata'm un lector». Trobareu les bases d'aquesta iniciativa al web de l'ajuntament fragatí (www.fraga.org) i el termini de presentació acaba el 15 de setembre.

A finals de juliol, el dia 29, a partir de les 22:00 h., rondalla, coca i disco-mòbil, al pati del col·legi fragatí Miguel Servet per celebrar la revetlla de Santa Anna. Podrem gaudir del típic «ball de coques».

El 13 d'agost, a les 20.30h, a la plaça Ontinyena (Fraga), podrem gaudir de *Bichos do Brasil*, un espectacle que busca

la riquesa de la fauna brasilera a través de recursos plàstics, procurant crear l'ambient de la selva. Quatre actors i més de 50 ninots aconseguiran fer contemporanis els elements de la cultura popular brasilera.

El 20 d'agost gaudirem del IX Descens del Cinca en Piragües, passant per Fraga, Torrent i Mequinensa.

El 26 d'agost, a les 22h, a la plaça d'Espanya (Fraga), s'hi farà un recorregut pel folklore andí, dels països que componien l'antic imperi inca: Bolívia, Perú, Equador, Xile i Argentina. Músiques tradicionals i noves tendències folklòriques, interpretades amb instruments autòctons, amb l'associació aragonesa Amankay.

El 26 i 27 d'agost està programat el XI Torneig de Futbol Juvenil «Memorial Santiago Beltrán», al Camp de

Futbol La Estacada de Fraga.

Durant tot el mes d'agost l'Ajuntament de Mequinensa ha organitzat revetlles populars els dissabtes a la nit, a dos quarts de dotze, a la plaça de l'Ajuntament.

PROGRAMA DE LA 10a ESCOLA D'ESTIU A LA FRANJA: Un món de música i poesia.

Els 4 i 5 de setembre es desenvoluparà, entre el CPR i el Palau Montcada, aquesta nova edició de l'escola d'estiu.

El ritme, des dels primers batecs del cor; la música en general, perquè tothom té una banda sonora de la seva vida, juntament amb la poesia en el sentit més ampli, seran els elements vertebradors de l'edició d'enguany.

Més informació a www.cprfraga.org.

Entrevista a Miguel Luis Lapeña Cregenzán, regidor de Cultura, Joventut i Desenvolupament Econòmic de l'Ajuntament de Fraga «Volem que la cultura arribe a tothom»

■ Carme Messeguer

Secretari de la Penya Fragatina durant 8 anys i Secretari d'organització del PSOE des del 2001, a més d'exercir com a regidor, treballa actualment com a director financer de l'empresa Rigual i amplia coneixements en Empresarials a la UOC.

Miguel Luis és un home de partit, molt treballador, que ha pujat des de la base i en formació contínua. L'entrevistem amb motiu dels 20 anys del Palau Montcada, el centre cultural de referència de la capital del Baix Cinca.

Pregunta. Miguel Luis, amb els actes de celebració dels 20 anys del Montcada, la inauguració de l'exposició «Palau Montcada: gènesi d'una col·lecció» amb les obres d'art contemporani que heu anat adquirint durant aquests anys i la imminent inauguració del restaurat Castell del pintor Viladrich, podem dir que a la Delegació de Cultura «esteu de bodes»?

Resposta. Fraga està vivint un moment molt important en molts àmbits. S'està posant en marxa la nova plataforma logística de 83Ha, PLAFRA, que serà la quarta que hi ha en tot Aragó, s'està impulsant el comerç, l'oferta educativa, el sector sociosanitari ... Volem

transmetre un missatge d'il·lusió i confiança, perquè Fraga està de moda, ha esdevingut un referent dins de la Comunitat Autònoma, cal saber aprofitar l'oportunitat i cal exportar la marca Fraga fora de les nostres fronteres.

Tot això ha d'anar acompanyat d'una aposta ferma en cultura, perquè la riquesa de les poblacions també resideix en la cultura de les persones que la integren. A més, ha d'haver-hi un equilibri entre indústria i serveis i Fraga té per oferir natura, patrimoni, cultura, comerç i li cal ampliar l'oferta en gastronomia, que també és cultura, i hoteleria. De cara al turisme hem fet nous tríptics promocionals, hem renovat les senyalitzacions i la retolació, hem traslladat l'Oficina de Turisme a l'Ajuntament i estem remodelant, amb el suport de la DGA, l'espai del jaciment romà i paleocristià de Vil·la Fortunatus.

P. Quins objectius principals us heu marcat en l'àrea de Cultura?

R. L'objectiu en Cultura és arribar a tothom. En aquesta línia hem impulsat una pàgina web, hem editat nous tríptics, tenim uns punts d'informació fixos, hem elaborat una programació estable per estacions i pretenem arribar a tots els barris, perquè estem convençuts que el creixement demogràfic i econòmic de la població ha d'anar acompanyat d'un creixement en cultura. Per això volem consolidar les actuacions fetes i les apostes més recents, com ho són la

Setmana Internacional de la Poesia i el Festival i Mercat de música d'Aragó «En la línea». Tenim la inauguració del Castell per a finals d'any, que tindrà les funcions de teatre i de sala de congressos i d'exposicions. També tenim previst, per més endavant, ampliar el Palau Montcada, dins de l'ARI (Àrea de Rehabilitació d'Interès) que afecta el barri vell de Fraga, perquè els serveis culturals han de créixer.

P. Quin lloc hi ha reservat en aquest marc per a la llengua i la cultura autòctones?

R. Volem donar-li un tractament de normalitat, tant en la nova senyalètica, que és bilingüe, com en les pròpies intervencions públiques dels regidors. També hem signat un conveni amb la DGA per fer arribar el projecte d'Animació a les Escoles, que fa possible portar obres de teatre en català als centres educatius. Les Guies de lectura són bilingües i fan propostes de llibres en català i en castellà, i també són en català les audioguies del museu del Palau Montcada. Estem fent coses pel català i en català però som conscients que se'n poden fer moltes més.

P. El Palau Montcada integra també la Biblioteca Municipal.

R. Sí, pel que fa a Biblioteques, enguany ens hem incorporat a la Red de Bibliotecas de Aragón i cal dir que des de Osca ens demanen llibres en català. Elaborem unes Guies de lectura, tenim grups d'animació a la lectura, volem potenciar el Dia de la Biblioteca, que és a finals d'octubre, i també les biblioteques de Llitera i Miralsot. Volem que la Biblioteca esdevinga un centre cultural, amb presentacions de llibres, trobades amb autors i contes, com hem estat fent a la Biblioteca Pública Municipal i

a la Biblioteca Infantil del Barri dels Afores.

P. Des de la Regidoria de Joventut també s'ha impulsat la Casa de Joventut.

R. Sí. Els cursos que oferim a la Casa de Joventut segueixen tres línies: desenvolupament personal, lleure alternatiu i tallers més tradicionals. Els de lleure alternatiu tenen lloc de divendres a la tarda a diumenge i comprenen cursos de timbals, de caixa flamenca, d'aeròbic, de DJs, de dansa del ventre i de monitor de temps lliure; també s'hi organitzen eixides. Una aposta de la legislatura ha estat fer de la Casa de Joventut un espai obert tenint present que està emplaçada en una zona degradada de la ciutat. Amb aquesta intenció estem ampliant la zona de dalt fins a comptar amb una superfície total de 500m². Hi tenim el telecentre, que facilita la búsqueda de treball i on s'ajuda a elaborar currículums, mostra l'oferta de cursos d'estiu, ajuda a organitzar viatges, etc. Des de la Casa de Joventut també donem suport als grups de música centralitzant serveis. També col·laborem amb altres associacions juvenils. Ens regim per les demandes reals que plantegen els joves i tendim a facilitar-los l'autogestió; de fet poden venir-hi a estudiar en hores en què està tancat al públic a condició de responsabilitzar-se de fer un bon ús del local i del material que conté.

P. Què tens a dir sobre el liti- gi pels béns eclesiàstics entre les Diòcesis de Lleida i de Barbastro-Montsó?

R. Nosaltres som prudents al respecte. Pensem que es tracta d'un conflicte eclesiàstic per damunt del qual ha de prevaldre la bona relació de veïnat que hem mantingut de sempre amb Catalunya.

I Festival Escala en Hi-Fi a Saidí Els pares del col·legi San Juan Bautista «revolucionen» el gènere del Musical

■ Màrio Sasot

Dissabte nit del 3 de juny. En un poliesportiu rebotit de gent, els pares i mares de l'AMPA del col·legi de Saidí donaren més que sobrades proves de la seua vena artística i de la seua imaginació i generositat per una causa col·lectiva. Sense pensar-s'ho dos vegades (o potser sí) es van llençar a l'escenari, vestits amb indumentària dels anys 60, 70 i 80, es van maquillar i pentinar amb tota cura i oferiren a un públic àvid d'audàcia i novetats un fabulós *remake* en *playback* i amb coreografia, atrezzo i vestuaris de l'època creats per ells mateixos, cançons famoses d'aquelles dècades. El gran triomf va ser per a una cançó del grup britànic Queen, en la que l'interpret del desaparegut

Freddy Mercury va tornar bojos als concurrents amb els seus crits, salts i moviments de maluc.

Aquesta va ser la primera edició d'una iniciativa creada per l'associació de pares del col·legi públic de la localitat per a recaptar fons econòmics per poder desenvolupar altres activitats culturals i didàctiques durant el curs. I segur que no serà la darrera després de l'èxit assolit.

Una altra bona font d'ingressos va ser la venda de números de rifa per a aconseguir més de quaranta premis atorgats per altres tantes empreses i institucions locals, a les quals els pares organitzadors van donar les gràcies per la seua positiva resposta.

Moment d'una de les actuacions al Festival «Escala Hi-fi»

PAQUÍ ZARZOSO

ESTAMPES RIBERENQUES

K

■ Susanna Barquín

Aquests dies he acabat de llegir la *Vida i època de Michael K.*, la història d'un jardiner que sempre mirava al terra. L'explica Coetzee (s'ha de llegir *Cotxia*, com si fóssim sudafricans de tota la vida), un escriptor que va rebre el Nobel de literatura un any després de ser descobert per una servidora, quin goig de dia!, em vaig sentir una entesa... Només m'havia passat amb en Gabo, cosa que no té mèrit, tothom havia llegit *Cien años de soledad* quan el colombià va passar per la caixa sueca. Però no ens distraguem del que interessa.

Deia que aquests dies he acabat de llegir la vida de Michael K, un jardiner de Sud-àfrica, concretament de Sea Point, que va nàixer desgraciat, amb la marca del llavi leporí i l'estigma de la marginació. Va passar la infància en una institució i la maduresa en campaments de treball i reeducació, tot i que també va haver-hi intervals en la seua vida en què es va estar en una pensió, justament mentre treballava com a jardiner municipal, i en el camp, justament quan aconseguia escapar-se dels campaments de guerra.

Quan vaig tancar la contraportada de la novel·la, acabada l'última pàgina de la història de K., vaig pensar que en cap moment se'ns havia dit si K. era blanc o negre. Algú preguntarà quina

importància té això, i probablement sigue veritat, quina importància té? Sí que se'ns havia explicat, Coetzee ho fa d'una manera senzilla i encisadora, l'univers d'un no-ningú que, malgrat mirar al terra, malgrat l'actitud dòcil i submissa, portava a dintre el gen de la llibertat, incrustat entre pell i ossos.

Com? Que què vull explicar en aquestes línies? No ho sé, potser recordar que la rebel·lió no sempre es fa a crits, a vegades es porta en silenci.

Esteve Betrià, assagista i crític literari

«El Departament d'Educació i Cultura de la

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Esteve Betrià i González, nascut a Almenasp el 1962, és editor, crític i estudiós de la literatura catalana a l'Aragó i col·laborador habitual de *La Veu de l'Ebre* i de *Temps de Franja*.

Amb un exemplar, es podria dir que encara calent, de *Camp clos* d'Hèctor B. Moret publicat el passat mes de juny, ens acostem de bon matí del que resultarà un calorós dia d'estiu al mas dels Sisalls, al municipi d'Almenasp, per conservar, a l'ombra espessa d'un pi gegantí, amb l'Esteve Betrià a propòsit de la literatura catalana a l'Aragó i, més en concret, de la recent publicació de l'obra poètica completa del seu entrançable amic.

Pregunta. Què fas ací dalt, al mas, tot sol i lluny de tot mar?

Resposta. De sol, no n'estic gaire: tot lo dia i tota la nit m'acompanya un variat

conjunt de bestiolestes de mont, de tota mida i condició. Però de fet, certament, no faig gaire cosa profitosa: llegir a l'entrada del mas, observar els canvis de llum

a les parets del davant i reflexionar sobre els constants moviments de la natura. En fi, com sempre no faig res més que espentejar el temps a l'espera de temps millors.

P. Com bé saps, el poeta mequinensà Hèctor B. Moret acaba de publicar tota la seua obra poètica en un sol volum, com valors aquest fet?

R. Molt positivament, esclar. Algú podria pensar que és una llàstima que amb la publicació d'aquest volum n'Hèctor vulga tancar la seua etapa de creació poètica, però entenc que hi ha molta reflexió, poètica i personal, en aquesta decisió. Aparentment és una decisió radical, però cal no oblidar que una decisió, un propòsit, sempre és revocable. No oblidem que un lema molt estimat per aquest autor mequinensà diu, com tothom sap, que els poetes tenen permís per mentir (*poetis mentiri licet*). I si no en aquesta ocasió no mint, tant

és; tal dia farà un any.

P. Com veus actualment la creació poètica a les nostres comarques?

R. Força bé, sobretot si es té en compte l'escassa població de l'Aragó catalanòfon. Quan morí l'enyorat Desideri Lombarte podia semblar que la producció poètica a les nostres terres havia rebut un cop definitiu. Afortunadament des de 1989, l'any de la mort d'en Desideri, han anat publicant-se, o donant-se a conèixer, l'obra de diferent poetes de les nostres comarques, com ara en Juli Micolau, de la Fresneda, en Marià Lòpez Lacasa, de Mequinensa, en José Miguel Gràcia, de la Codonyera, na Susanna Antolí, de Beseit, etc. Tot sembla indicar que la creació poètica, o si més no la tradició poètica, a la Franja no corre perill greu d'estruncament, o més perill que a la resta del país, tot i la ja antiga desaparició d'en Lombarte i la recent «deserció» d'en Moret.

«La creació poètica a la Franja té, més que mai, força i vitalitat.»

P. Tornem a *Camp clos*, què en penses del llarg estudi de l'Artur Quintana que encapçala aquesta obra?

R. Em sembla un treball magnífic, molt detallat i treballat. Per la meua banda, amb freqüència trobo que l'obra d'en Moret és massa densa, dubitativa, reiterativa i en ocasions confusa –volgudament confusa i reiterativa, si es vol veure així–, que sovint demana aclariments o comen-

taris per acabar de traure'n l'entrellat. ¿I qui millor que l'Artur Quintana, la persona que més la coneix, per fer-ho, per descabdellar la troca de l'obra poètica de l'Hèctor Moret? Trobo molt encertada la divisió que l'Artur fa de la poesia d'en Moret en dos grans blocs: l'un format per poemes reflexius, existencials o d'abstracció metapoètica, i l'altre per poemes molt més narratius, concrets i, aparentment, de ràpida i directa visualització. Tot i que la divisió no és sempre prou clara o abrupta, així la reflexió metapoètica i la reflexió existencial estan íntimament unides, fins al punt que es fa difícil distingir-ne l'una de l'altra.

Amb tot, cal dir que hi ha alguns aspectes de *Camp clos* que, per diverses raons, en Quintana no ha pogut tenir gaire en compte: les referències a la cultura jove (o si més no a la cultura dels anys vuitanta i noranta del passat segle) lligada a la música rock, al consum d'estupefaents, a l'erotisme desenfrenat, a la confusió vital que caracteritza, ara i sempre, l'adolescència i la joventut, etc. Però això que dic no és cap retret –Déu mo'n guard!– al treball d'en Quintana. Si de cas, ja hi haurà qui se n'ocupe, si així ho vol, d'aquests aspectes marginals de la poesia d'en Moret. En fi, allò que és essencial ja es troba en l'estudi de l'Artur Quintana.

P. Què en penses, de la versió castellana que d'aquesta obra ha fet el poeta i folklorista saragossà Carlos González?

R. La trobo esplèndida, molt i ben treballada. En Carlos González, molt bon poeta en castellà i generós editor de poesia, ha sabut adaptar les peculiaritats lèxiques de la llen-

DGA no promou prou la literatura catalana»

gua d'en Moret –en molts aspectes, pròpies del català occidental i, més en concret, del català de Mequinensa–, gràcies, en part, a un ús ponderat de diferents aragonesismes conservats en el castellà d'Aragó. Penso en concret en paraules com ara 'espona' o 'fems' que han estat traduïdes amb les formes aragoneses *espuenda* i *fiemos*. Els matisos de la versió castellana, *Campo cercado*, d'aquesta obra palesa una lectura encertada de l'original català, no sempre fàcil de fer atès del sentit confusionari de molts dels seus poemes, per part del traductor.

«La poesia d'en Moret en ocasions és, vulgudament, densa i confusa.»

P. *Camp clos* ha estat editat per Prensas Universitarias de Zaragoza, què opines de l'edició de textos en català a la capital d'Aragó?

R. Que se'n fa poca. És lloable que des d'una editorial comercial, encara que dependent d'una institució pública com la Universitat de Saragossa, haja editat l'obra lírica completa d'un poeta en català o que, enguany mateix, la Diputació Provincial de Saragossa haja publicat el poemari de José Miguel Gràcia *XXXIII poemes: reflexions i abstraccions*, en ambdós casos en col·leccions que apleguen títols en castellà –la gran majoria–, en aragonès i ara en català d'autors literaris nascuts a l'Aragó o que hi estan vinculats. Són mostres del que hauria de ser la normalitat en el tractament de la diver-

sitat cultural i lingüístic de la societat aragonesa. Ara bé, el que trobo lamentable és que el Departament d'Educació, Cultura i Esport del Govern d'Aragó faça anys i panys que no edite cap obra literària en català a la col·lecció «Pa de Casa» que no haja obtingut el premi Guillem Nicolau; un premi, per cert, que molt anys no és convocat, o si es convoca és gairebé d'amagat. Enguany mateix aquest premi ha estat declarat desert perquè només s'hi van presentar dues obres, cosa que no m'estranya mica si tenim en compte que la convocatòria es va publicar pocs dies abans de tancar el termini de presentació d'originals. És clar que no ens hem d'estranyar de la inactivitat editora –ni de la ineficàcia– del Departament, si tenim en compte que tampoc en aquesta legislatura veurà la llum l'anhelada i llargament esperada Llei de Llengües, marc que hauria de servir per ajudar a difondre la producció literària en català. –i aragonès– generada a l'Aragó o per autors

aragonesos.

P. Tens tot la raó del món, però estaràs amb mi que el Departament de Cultura del Govern aragonès ha tingut un comportament prou lloable aquest any passat en ocasió de la mort de Jesús Moncada.

R. En això hi ha poca cosa a dir, si més no aparentment. Amb motiu de la mort d'en Jesús, el Departament, la Consellera i el President d'Aragó han fet el que els tocava de fer. Han complert. Amb tot, entenc que han estat amics i lectors sara-

Esteve Betrià amb Artur Quintana al Mas de Sisalls

gossans els qui han possibilitat que la resposta institucional aragonesa haja estat l'adequada. Amb tot, la millor cosa que haurien pogut fer en homenatge al Jesús –i a la resta d'aragonesos catalanoparlants– és impulsar d'una manera decidida una legislació favorable al ple reconèixer social i administratiu de la llengua i la cultura catalanes de les nostres viles

Seguim la conversa a l'interior del mas tot preparant el dinar. Al taret, reconfortats per una bona ració de botifarres diverses i de costelles de corder, mo'n tornem a la vila. Al mas dels Sisalls, deixem l'Esteve enmig de les seues cabòries de lector desvagat que aprofita les darreres clarors del dia per enllestir la lectura d'un volum ben doble de literatura comparada.

UN NOU PROJECTE EDITORIAL: QUADERNS DEL CINGLE

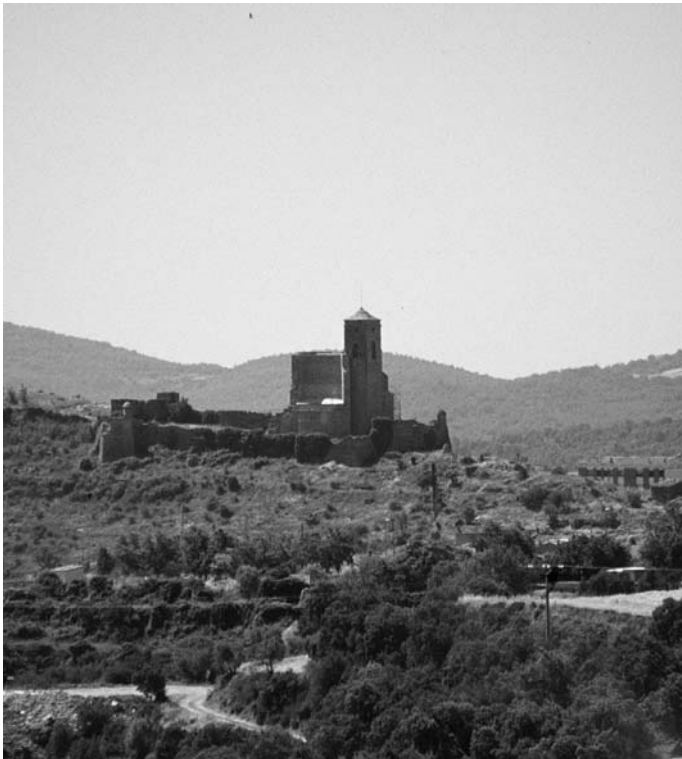
Entre el novembre de 1991 i el març de 1993, Esteve Betrià s'ocupa de l'edició dels *Quaderns de la Glera*, col·lecció tancada amb 12 números que donà a conèixer obres literàries d'escriptors nascuts, o vinculats, a qualsevol localitat de l'Aragó catalanòfon. L'experiència es repetí deu anys més tard amb els *Quaderns de les Cadolles*, col·lecció també tancada amb 12 títols publicats, entre l'octubre de 2002 i el setembre de 2004. Els anunciats *Quaderns del Cingle*, també inicialment dirigits per l'Esteve Betrià, intenten ser la tercera etapa editorial per donar a conèixer globalment la literatura catalana generada des de l'Aragó catalanòfon. En aquesta ocasió, es tracta d'una col·lecció oberta –sense data de caducitat– impulsada per la Iniciativa Cultural de la Franja, amb tres títols a l'any i que si tot va com ha d'anar s'iniciarà d'ací poques setmanes.

B. de M.

Berenguer de Mussots

Enorme èxit d'un efímer mitjà de comunicació a la Ribagorça: La història de Benavarri TV

■ Carles Barrull

Castell de Benavarri

RICARD SOLANA

El mes de juny, la capital històrica de la Ribagorça l'inicia amb una Fira artesanal que continua amb la Festa Major, en honor a Sant Medard, el dia 8 de maig. En definitiva han estat dos caps de setmana plens de firaires, demostracions ramaderes, xarrades tècniques, activitats per als nens, joves, adults on la tradició i la devoció cap a al Sant (pastorada, ball de palitrics) es barregen amb els ritmes més punters a càrrec de les orquestes, i amb d'altres actes que si bé, en el seu moment foren una innovació que uní a tots els benavarresos, actualment, vint-i-cinc anys després, ja és tot un clàssic: ens referim a la popular «Baixada de Carricotxes».

Però aquest any, l'Ajuntament de la Vila ha fet una aposta forta i es la instauració durant

quinze dies de «BENAVARRI TV» creat a través del canal 29 d'UHF i que els habitants de Benavarri i de la majoria de llogarets del terme municipal gaudiren de la retransmissió ininterrompuda dels diferents actes amb desconexions on anaren repetint els talls més significatius del dia i els posteriors resums.

El resultat, ha estat un enorme èxit amb els bars sintonitzant la televisió i les llars mostrant i veien com ells mateixos gaudien d'uns dies de disbauxa. Els comentaris són d'allò més esperançadors vers aquest efímer mitjà que resitua, això si temporalment, a Benavarri dins de l'àmbit audiovisual local, i esperem que els diferents esdeveniments que es produeixin a la vila es repeteixi la exitosa de «Benavarri TV».

BASES DEL PREMI «GUILLEM NICOLAU 2006»

1. El Premi «Guillem Nicolau», instaurat pel Govern aragonès, està dedicat a reconèixer una obra de creació literària en qualsevol gènere (narrativa, poesia, teatre, assaig, traducció, etc.) escrita en qualsevol de les modalitats del català parlat en Aragó, d'autors aragonesos o relacionats amb Aragó.

2. Les obres que es presenten han de ser:

- a) originals i inèdites.
- b) tenir un mínim de 100 pàgines per als textos en prosa, de 50 poemes o 50 pàgines en el cas de poesia i sense límit d'extensió si és assaig.
- c) El tema de les obres serà lliure.

3. La dotació del Premi és de 3.000 euros, incloses les tasses els fiscals, a més de l'edició de l'obra premiada, bé directament per la DGA o en coedició amb editorials privades.

4. Els originals s'hauran de presentar per sextuplicat, en exemplars separats, tamany DIN A-4 a doble espai i a una sola cara.

5. Els originals podran presentar-se a les Unitats de Registre de Documents del Govern d'Aragó, en qualsevol de les seues centrals o delegacions provincials o comarcals.

6. La **data límit** per a presentar els originals és el dia 1 de setembre de 2006 a les 14 hores.

7. La decisió del Jurat es farà pública el dia 8 de gener de 2007, Dia de les Lletres Aragoneses.

8. El lliurament del premi tindrà lloc en el marc dels actes programats durant la Fira del Llibre de Saragossa de 2007.

Gran participació a les Jornades Culturals del Torricó

Aquest any és va celebrar la XXII edició

■ Anna Enjuanes

L'àrea de Cultura de l'Ajuntament del Torricó i les associacions de la localitat van programar unes jornades llargues i completes que es van desenvolupar durant el mes de maig fins a meitat de juny. La regidora de Cultura, Ana Domínguez, va assenyalar que la intenció va ésser programar uns actes en que els veïns del Torricó fossen els protagonistes, i que per aquest motiu s'han esforçat en millorar-les en el possible «tenint en compte el pressupost».

La regidora explicà que s'havien programat actes per a tots els públics, infantils, juvenils i adults. Un cicle dedicat a Steven Spielberg amb pel·lícules per a tots els públics, el lliurament del premi del XII certamen de poesia i relat curt, l'actuació

dels alumnes de l'Escola Municipal de Música, la «Tambocornetada» pels carrers de la població amb la participació de cinc grups, Azanuy, Estadilla, Fonz, Montsó i la de la localitat. També l'exhibició de les majorettes del Torricó, el certamen de pastissos, i la música del grup d'Havaneres «Arrels de la Terra Ferma». A més de la III Trobada de Malabars de Ponent, els inflables i l'actuació del mag Zapata, la XI Ruta per la Llitera, on un grup de vint-i-cinc persones van visitar la població de Vensilló el Pou de Ventafarines, les Gesses del Campell i la presa de Canelles i la Cova Negra. A més de l'exhibició de vestits populars de l'Alt Aragó, el teatre amb el grup Inestable

ANNA ENJUANES

Vista general d'Albelda

de Ponent, i els alumnes de quart d'ESO del IES de Tamarit de Llitera i l'exposició de Cistells.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Referendat

■ Ramon Sistac

Diu el diccionari que un *referendum* és una «votació directa del poble per a aprovar o no una decisió política d'especial transcendència». És una paraula presa del llatí REFERENDUM, 'que s'ha de referir' i, en conseqüència, es relaciona semànticament amb *referència*, *referencial*, *referendar*, *referendari/-ària*, *referent*, *referible* i *referir*. Fet i debatut, podríem dir que en la democràcia representativa (quan els ciutadans han delegat els seus poders decisoris en els diputats electes), determinades decisions compromeses, polèmiques o simbòlicament transcendents demanen l'exercici de la democràcia directa (la decisió per consulta a tots els implicats, sense que hi actue la delegació de poders). Així en aquest país hi ha hagut referèndums per a aprovar –si era el cas– la constitució espanyola, els estatuts d'autonomia, l'entrada d'Espanya a l'OTAN, la constitució europea... Ja en temps de Franco hi va haver, l'any 1945, una «Ley de Referendum Nacional», i així el 1947 la majoria del «pueblo español» (el 82% de l'electorat, vés quin remei!) aprovava en referèndum la «Ley de Sucesión a la Jefatura del Estado» i la constitució d'Espanya en regne. N'hi va haver d'altres, fins que el 1976 també s'hi va aprovar, pel mateix procediment, el «Proyecto de Ley para la Reforma Política».

Molt bé; em pareix un bon procediment. I trobo una deferència que, si es reforma l'estatut de Catalunya, em consulten si hi estic d'acord, atès que sóc ciutadà d'eixa comunitat autònoma. Passaré per alt que, de fet, no m'ho consulten pas per deferència, sinó més aviat perquè els obliga la llei; però això segurament és un detall intranscendent. Ara bé: malgrat tot, no acabo d'entendre per què es munta una consulta popular i es deixa en mans dels partits polítics. On és la delegació de poders, si sembla que les úniques opinions que valen són les dels mateixos que ja s'esgatinaven entre ells al Parlament? Per què els debats a la ràdio i a la televisió són exclusivament de representants polítics? I per què la propaganda és igual que la propaganda electoral? On és la societat civil? On són els actors econòmics, socials, culturals...? Per què només hi ha consignes i ningú no n'explica el contingut? Quan escric estes ratlles, ja ha passat tot, i l'abstenció ha estat altíssima. No m'estranya gens. Al marge d'altres consideracions, i abans que l'espavilat de torn se la faça seua –l'abstenció–, cal deixar ben clar que la població de Catalunya no es mereix una classe política de tan poca categoria. Efectivament, l'abstenció se l'han d'apuntar totes les forces polítiques, perquè totes en són responsables. I encara bo que no n'hi ha hagut més.

Per si de cas, jo sempre tinc la precaució de tindre xampany a la nevera. Vaig nàixer i em van esquerar en una època sense democràcia, ni representativa ni directa (això sí: n'hi havia; però d'orgànica). Per això cada vegada que hi ha votacions m'ho prenc com una festa i enceto una ampolla. Tant me fa qui guanya. De fet, tinc el convenciment que els meus no guanyaran mai... I tampoc no és qüestió de passar set!

Tornem a recordar a Gaspar Torrente

Durant el procés de la redacció del nou Estatut d'Aragó s'han fet bastants referències a la persona i a l'obra de Gaspar Torrente, principal promotor de la redacció de l'Estatut de Casp, redactat en aquesta ciutat de l'ú al tres de maig de 1936. Però ningú diu que era un home de la Franja de Ponent. Gaspar Torrente va nàixer a la vila de Campo i tota la seva família, era de la Franja i la llengua que parlava era la catalana. Tampoc els estudiosos de la Franja fan una reivindicació del personatge. Per si algú té algun dubte, ell mateix en un article publicat al setmanari l'Intransigent de Barcelona (31-X-1918), en parlar d'un amic valencià que es deia Vicenç ens diu: «L'amic Vicenç, (permeteu que vós tracti d'amic, per a mi tots els bons nacionalistes en som d'amics i companys, més, vós sou valencià i jo ribagorçà, ço és, catalans ambdós)...». Més clar no pot ser.

Gaspar Torrente va ser un gran catalanista que va militar al nacionalisme federal i republicà, però a la vegada afirmava que la seva pàtria era l'Aragó. Va ser un home que sacrificà bona part de la seva vida per lluitar per l'Aragó i tornar-li la seva dignitat com a nació. Com podem veure també va lluitar per la dignificació de la llengua catalana i la cultura de la Franja.

Els personatges de la Franja que avui manen a la Diputació General d'Aragó haurien de ser més valents i agafar l'exemple de Gaspar Torrente i, ara que tenen l'oportunitat, aconseguir que d'una vegada el català i l'aragonès siguin oficials a l'Aragó.

Joaquim Montclús

Nova jornada del curs d'història sobre la Guerra Civil a la Ribagorça

■ Òscar Jané

El curs d'història sobre la Guerra Civil a la Ribagorça va prosseguir el 16 de juny a Alcampell. Territori històricament lligat al comtat ribagorçà, la vila lliterana no podia quedar al marge de les xerrades i debats que s'estan duent a terme sota l'impuls del Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB) per aconseguir donar veu a episodis i temàtiques que tan sovint han quedat marginades o ofegades amb el temps. Així va ser com la conferenciant de la jornada, l'historiadora d'Osca Irene Abad Buil, va narrar històries de dones durant la guerra civil i essencialment aquelles lligades al món de l'anarquisme i altres adscripcions polítiques. Aquest territori és força conegut pels seus elements polítics i pels moviments que va patir abans, durant i després de la guerra.

Les explicacions sobre la purga de famílies senceres només pel fet de ser sospitoses de tenir un parent pròxim que hagués estat afiliat a la CNT per exemple van ser esferreïdores. Tot plegat va donar lloc a un intens debat entre els assistents, l'oradora i el moderador del dia, que en aquesta ocasió era Javier Díaz, l'editor de Cazarabet i membre del Centre d'Estudis Masinos del Mas de las Matas. El debat també va estar animat amb la presència i participació de Josep Anton Chauvell, espe-

cialista en el tema i ben evidentment coneixedor com ningú de la terra. Com la resta de jornades, aquesta sobre l'anarquisme quedarà inclosa en el llibre temàtic sobre la Guerra Civil que està preparant el CERIB i que inclourà totes les participacions fetes durant l'any 2006. En aquest sentit, ell 30 de juny la historiadora lleidatana Antonieta Jarné intervingrà al Pont de Suert per parlar de «Dona, guerra i postguerra a les terres pirinenques».

SUBSCRIU-T'HI

978 85 15 21

temps@wanadoo.es

Búlgars a Saidí

L'onada migratòria que ve de l'Est

■ Màrio Sasot

Van començar a venir algunes famílies a principis d'aquest hivern. La misèria de la zona nord de Bulgària, als entorns de Silistra, fronterera amb Rumania on viu des de fa segles una nombrosa comunitat d'ètnia gitana, i el boca a orella entre parents i amics va fer que el número de búlgars, que setmana a setmana arribava a Saidí, Fraga i altres pobles del Baix Cinca, anés creixent exponencialment. Dels 134 que estaven censats a finals de 2005 a l'Ajuntament saidinès, han passat a 181 al juny d'aquest any. Però un cop d'ull pels carrers del poble i els comentaris dels veïns ens diuen que hi ha molts més. «Entre cinc-cents i sis-cents» al parer d'alguns. Arriben en els seus cotxes particulars, o en furgonetes o autocars semi-regulars que fan la ruta Bulgària-Croàcia-Eslovènia-Àustria-Alemanya-Itàlia-França-Espanya gairebé cada setmana.

Lloguen o compren cases en dubtós estat i les omplen al màxim possible. Altres es van arribar a instal·lar a pallers o granges en ruïnes. El primer que fan és inscriure als seus fills a l'escola, on «s'integren amb relativa rapidesa i facilitat» –segons ens diu el director de l'escola de Saidí, Isidro González–, la qual cosa obliga al professorat a fer un esforç suplementari per a adaptar les seues activitats als diferents nivells d'aprenentatge que es troba a una mateixa classe. Un 25% dels 160 alumnes de l'escola (40) és estranger i d'ells n'hi ha una trentena d'aquesta ètnia búlgara.

Durant l'hivern han anat malvivint recollint caragols per tot el terme de Saidí i voltants. A l'estiu han començat a enro-

lar-se (molts de forma irregular) en la tasca de la recollida de fruita. Però el futur laboral d'aquestes famílies és cada dia que passa, més difícil.

La gent més jove, que ja no està en edat d'escolarització obligatòria i no troba fàcilment feina, cada dia que passa està més tensa i de vegades agressiva. El passat diumenge 4 de juny hi va haver una violenta baralla entre grups de joves i famílies búlgares amb el resultat de dos joves rivals detinguts.

A partir d'aquest fet, la Delegació de Govern, les forces provincials de l'ordre i els responsables de la Inspecció de Treball, començaren a actuar, després de mesos d'inactivitat i de contínues reclamacions al respecte per part de l'alcalde de la localitat, Teresa Font.

A meitat de juny, forces de la Policia Nacional vingudes d'Osca van arribar a detindre a 21 emigrants, 20 d'ells búlgars i un marroquí, en situació irregular. Van ser traslladats a la Comissaria central de la capital de la província i van quedar en llibertat a l'espera de que la Subdelegació del Govern decidís sobre el seu expedient d'expulsió del país. També han començat a anar a les finques els inspectors de treball, el que ha posat en una situació complicada a més d'un pagès, necessitat de mà d'obra en aquestes èpoques «fortes» de collita de fruita.

Tot això està tenint un efecte d'aturada momentània d'aquesta migració irregular.

Però totes les fonts consultades coincideixen en que el problema és la manca de control a les fronteres de tota l'Europa comunitària. La Secretària d'Estat per a la

MERCÈ GILI

Inmigrants pels carrers de Saidí

immigració, Consuelo Rumí, declarava no fa molt a Saragossa que «la vigilància a la frontera pirinenca amb França s'ha reforçat, però des de

Bulgària als Pirineus hi ha moltes més fronteres, pel que cal una política europea comuna, ferma i decidida, en aquesta matèria».

FRONTERES TRANSPARENTS, IRRESPONSABILITAT POLÍTICA

L'arribada incontrolada de famílies pobres i marginals de països de l'Est d'Europa als pobles de la comarca del Baix Cinca està a punt de crear problemes reals de convivència al si d'aixos pobles.

El menyspreu i les facilitats de sortida tan gran que les autoritats dels seus propis països –com és el cas de Rumania i Bulgària– donen a eixes minories ètniques, la manca de control d'immigració no regular a les fronteres interiors de la Unió Europea i la inhibició, durant molts mesos, de la Delegació del Govern a Osca davant d'aquest fenomen, fan que la situació a pobles com Saidí i Fraga pot esclatar en qualsevol moment i fets de racisme visceral amb manifestacions de violència poden emergir –esperem que no– com va passar a Fraga l'estiu del 92.

A alguna gent li ha anat ve aquesta arribada massiva de gent disposada a quedar-se a viure entre nosaltres: propietaris de vivendes en estat ruïnós que mai haguessen pogut vendre als seus conveïns, gent que quan s'ha vist amb problemes de manca de mà d'obra ha pogut trobar treballadors fàcils i barats. Els cascs antics, a mesura de que es va en aprenant d'emigrants, favoriran la construcció a més gran escala als entorns de les viles, etc.

Però quan els preus de la fruita baixen o la feina no abunda, dels problemes que es deriven de la existència de desenes o centenars de persones aturades i sense mitjans de subsistència ningú s'en vol responsabilitzar.

1.400 escolars de la Franja gaudiren de teatre en català dins del Projecte d'Animació de la DGA

■ Màrio Sasot

La caputxeta vermella

El Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja ha assolit aquest curs la seua sisena edició amb un seguit de noves programacions que han renovat la seua oferta i consolidat l'acollida favorable que té al si de les escoles on s'imparteix català dins de l'Aragó.

Una de les iniciatives que s'han obert camí aquest curs que s'acaba amb notable èxit de participació i valoració, tant per part dels alumnes com dels professors implicats, ha sigut el programa de «Teatre a l'Escola». A través d'ell, s'ha portat als centres escolars, cinemes o cases de Cultura dels pobles del Torricó, Saidí, Fraga i Maella, a grups de la rellevància i experiència en teatre infantil i juvenil de Lleida com La Baldufa, Xip-Xap, Zum-Zum o El Sidral.

El grup Xip Xap va estar el 22 de novembre de 2005 a la casa de Cultura del Torricó, on acudiren tots els alumnes d'aquest centre i els d'Algaió.

El 21 de desembre el grup Zum Zum actuà al cinema Parcerisa de Saidí per a tots els alumnes del centre i de la

guarderia infantil, amb l'obra *Hansel i Gretel*.

La Baldufa representà a l'IES Ramón J. Sender de Fraga, el 22 de març del 2006, l'obra de *El Baró de Munchausen* en dos sessions a les que assistiren alumnes del centre amfritrió, de l'IES Baix Cinca i dels col·legis de Primària Miguel Servet i Sant Josep de Calassanç de Fraga.

Aquesta obra va ser finançada per la conselleria de Cultura de l'Ajuntament de Fraga que s'ha compromès a participar de manera estable en aquest programa.

També va estar a Fraga, el passat 3 de maig, el grup El Sidral, que oferí al Col·legi Santa Anna la representació de la Caputxeta vermella per als alumnes d'infantil i cicles inicial i mitjà de primària dels centres, Miguel Servet i Sant Josep de Calassanç.

Aquest mateix grup representà aquesta obra a la Casa de Cultura de Maella el 5 d'abril, amb la col·laboració de l'Ajuntament de la localitat i de la comarca de Baix Aragó-Casp.

Per al proper curs s'espera la participació d'altres grups teatrals i de titelles catalans i aragonesos, com «Titiriteros de Binéfar» i «Taller de Titelles de Lleida». Els coordinadors del Projecte d'Animació confien en que s'incrementarà la col·laboració institucional amb més pobles i comarques, la qual cosa redundarà amb una major qualitat i quantitat de les obres presentades.

La valoració d'aquesta experiència per part d'alumnes i professors participants, tal com s'ha pogut llegir en les pàgines d'aquesta revista en números anteriors, ha sigut molt positiva.

Representació de la Caputxeta Vermella a l'escola Santa Anna de Fraga

MÉS DE QUARANTA CENTRES I DE TRES MIL ALUMNES PARTICIPANTS

El Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja ha assolit la seua sisena edició amb més de seixanta activitats distribuïdes en vuit programes diferents.

Amb elles s'ha arribat a gairebé totes les escoles i instituts de la Franja i han participat entre 2.500 i 3.000 dels 4.500 alumnes que estudien català en els diferents nivells educatius.

Escriptors com Mercè Ibarz, Enric Larreula, Josep San Martín, Pep Coll, Lluís Rajadell o Emili Teixidor; periodistes prou coneguts dels mitjans audiovisuals com Francesc Mauri o l'actor i guionista fragatí Víctor Tejera; contacontes com el valencià Domingo Chinchilla, Teresa la Bruixeta de Fraga, o el calaceità Antoni Bengochea; cantautors com Anton Abad, el Duo Recapte o la Chaminera, artistes i animadors culturals com Miguel Estaña, Albert Moragrega o Guillem i Marta Castelló, han recorregut l'escoles, instituts i centres d'adults de la Franja enriquint la tasca docent dels mestres de català i divulgant la nostra cultura.

En aquests darrers anys, el Projecte s'ha vist reforçat amb aportacions com les exposicions sobre Desideri Lombarte i La Llengua Catalana a l'Aragó de l'Associació Cultural del Mataranya, o l'intercanvi d'escriptors i altres activitats d'un costat i altre de la ratlla d'Aragó col·laborant amb el programa Itineraris de Lectura i amb el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

GALERIA DE PERSONATGES

Octavi Serret, llibreter

«El 22 d'abril vàrem inaugurar el fòrum literari»

■ **Carles Sancho**

Octavi Serret és el propietari de la Llibreria Serret de Vallde-roures, amb més de vint anys de servei als clients, ha estat des del primer moment un referent indispensable per trobar i obtenir informació de tots els materials publicats sobre el Matarranya, la Franja, les Terres de l'Ebre, els Ports i el Maestrat, tant en català com en castellà. Octavi Serret, des de fa més de dotze anys, va voler afegir-se a les noves tecnologies informàtiques i va crear una llibreria on line –www.serretllibres.com– on el visitant o client podia consultar les novetats editorials i el fons bibliogràfic de la llibreria i, a més, es donava la possibilitat de realitzar les seues compres a través d'internet.

A principis d'any la llibreria va donar un nou pas endavant sent la primera llibreria de Terol en promoure un fòrum literari per tal de promocionar llibres i autors i recollir crítiques i debats literaris a través d'internet. El fòrum es va inaugurar la diada de sant Jordi, amb la presència de diversos escriptors que donen suport a la iniciativa. Ara mateix, el fòrum està constituït per diferents blocs: agenda literària, literatura de les nostres terres, literatura espanyola, literatura catalana, temàtics i història. En aquests blocs hi col·laboren diferents moderadors –lectors, crítics, escriptors o editors– i en les seues pàgines els visitats poden publicar les seues opinions sobre els llibres publicats o bé intercanviar

Octavi Serret, al mig, durant la III Fira del Llibre Ebrenc

opinions o fer suggeriments sobre diferents aspectes del món de la literatura i, en general, de la cultura. L'accés al fòrum es fa a través de la web www.serretllibres.com/forums.

A més Octavi promou i organitza presentacions de llibres i autors i està present en fires, congressos o trobades. Vall-de-

roures és una vila de trobada d'Aragó, Catalunya i País Valencià, on tots tres territoris comparteixen una mateixa llengua, història i cultura. La llibreria Serret ha entès molt bé aquesta realitat plural matarranyenca i ha sabut donar aquest servei cultural amb una gran professionalitat als seus clients i visitants.

CRÒNIQUES TAGARINES

Arròs i companyia

■ **Esteve Betrià**

Mentre mirava de redactar l'anterior crònica no he pogut evitar ensalivar en pensar en els arrossos que, amb carinyo, dedicació i –tot s'ha de dir– escassa despesa monetària, es poden arribar a fer quan un hom té prou gana. Amb tot, cal dir que la salivera arrossera no ha estat tan intensa com la que em provoca, des de la més tendra infància, atansar-me a una parada del mercat saturada de flaires avinagrades de conserves d'olives de tota mena, tàperes, tonyina en escabetx, pebrots, tòfones, sardines de la costa i un llarg etcètera. Ara mateix, només de pensar-hi, us ho ben asseguro, ja m'ha agafat abundosa salivera. Deu ésser un interioritzat reflex condicionat, talment com els descrits pel fisiòleg rus Ivan Pavlov en els seus coneguts experiments amb gossos.

Però ara no vull comentar la salivera personal que se'm desperta acostar-me a les parades de conserves envoltades de fragàncies lligades a l'etapa infantil de ma vida, sinó de la que em provoca pensar en els ingredients que constitueixen per a mi un arròs ideal, un arròs *comme il faut*. Un arròs per a quatre o cinc persones que, per anar bé, ha de contenir, a més d'un bon grapat d'arròs llarg per comensal, tot un seguit de productes «naturals», de productes que la mà de l'home s'ha limitat a recol·lectar-los directament de la natura, tret del cereal, l'oli i alguns altres vegetals.

Els fonaments d'aquest arròs, a més de la gramínia bàsica que serveix per denominar el guisat, és l'oli –poc– del Poble, una

mica de tomata, ceba i dues o tres escalunyes, però sobretot una almosta acaramullada de faves grosses i tendres, tres o quatre carxofes –tronxo inclòs– polides i trossejades, set o vuit alls de bruixa –amb les fulles lineals verdes i les puntes seques convenientment retallades– (en el seu defecte, es poden substituir per alls tendres d'horta, però cal dir que mai no serà el mateix), un bon manat d'espàrrecs de mont o silvestres convenientment trossejats i bullits (atenció: en el seu defecte, mai no han de ser substituïts pels insípidos espàrrecs bancs o de conreu que acostumen a ser consumits, acompanyats de maionesa industrial, per persones amb paladar poc preparat), un bon sarpat de pèsols frescs –mai dels mais, pèsols congelats!–, i, si voleu, una o dues cols de Brussel·les trossejades i fresques –mai dels mais, cols congelades–, però, sobretot, un parell de dotzenes de caragols blancs de mont –recordeu: xonetes, si sou al País Valencià i vaquetes, si sou a terres de l'Ebre–. No trobareu un plaer més gros; potser n'és excepció, si més no en el meu cas, una truita poc feta d'espàrrecs de mont; però es tracta d'una menja individual, d'un plaer, difícil de compartir.

Si l'arròs el voleu fer de peix, es poden conservar els ingredients vegetals enumerats anteriorment i substituir els caragols blancs de mont per un parell d'anguiles (no gaire grosses, d'uns dos pams de llargària) curiosament trossejades –en el seu defecte, també hi va bé un parell de fetges de rap, el fetge d'un parell de sèpies i les bosses d'ous d'un o dos llenguados, tot convenientment trossejat–, una dotzena de musclos de roca, tres o quatre tripes seques d'abadejo dessalades i esfilagarsades, i el brou resultant de la cocció d'un parell de caps de rap (per anar bé hauríeu d'aprofitar també l'escassa carn que hi ha al cap del rap). I bon profit.

Mantenir la flama

■ Carme Messeguer

Ara fa 40 anys que la Flama del Canigó agermana els Països Catalans. Per commemorar-ho,enguany ha tingut lloc un congrés a la comarca d'Osona, en què s'ha volgut reflexionar sobre el futur de la Flama i reivindicar el 24 de juny, diada de Sant Joan, com a Festa Nacional dels Països Catalans. També s'hi ha apuntat la possibilitat de constituir una coordinadora que agrupés les diverses entitats que participen en la celebració.

La Flama es guarda encesa tot l'any al Castellet de Perpinyà, on cada 22 de juny van a buscar-la els membres del Cercle dels Joves de Perpinyà per a pujar-la fins al cim del Canigó. Allà s'encén una foguera i es llegeix un manifest. Les entitats interes-

sades a compartir la Flama poden pujar a recollir-la, però la majoria de poblacions esperen que passe per una ruta propera per agafar-la. La revetlla de Sant Joan la Flama encén múltiples fogueres, al caliu de les quals es repeteix un únic manifest. Però el sentit de la Flama no és el mateix en els diferents territoris: a la Catalunya Nord i a l'Alguer té un caràcter més festiu, al Principat i a Andorra té un aire més reivindicatiu, al País Valencià (tret d'Alacant o Gandia) hi ha més tradició de fer fogueres per Sant Antoni i a les Illes Balears hi arriba de forma intermitent.

Excursionista enamorat del Canigó, Francesc Pujade va tenir la pensada de vincular aquest cim, immortalitzat

literàriament per Jacint Verdaguer, amb la tradicional encesa dels focs de Sant Joan tot atribuint-li un sentit reivindicatiu i convertint la flama en símbol d'agermanament dels pobles catalans. Amb el temps, la Flama del Canigó va passar de recórrer tan sols el seu Vallespir natal a saltar la ratlla fronterera pel coll d'Ares (1966) fins a estendre's arreu dels Països Catalans, sempre amb el suport de l'excursionisme de vocació catalanista.

Una altra diada reivindicativa és la del Pi de les Tres Branques, que se celebra al juliol. El Pi de les Tres Branques es troba al pla de Campllong, a pocs quilòmetres de Berga, i consta de tres branques que ixen d'una soca única. El Pi de les Tres Branques és

La flama del Correllengua a Calaceit

símbol de la unitat dels Països Catalans des que Jacint Verdaguer li va dedicar un poema en què el rei Jaume I somia, al peu de l'arbre, que serà rei de Catalunya, València i Mallorca. Al voltant de l'arbre se celebra la diada nacionalista des de 1904, a pesar del deteriorament que ha sofert el Pi amb el pas del temps. L'any 1987 la Generalitat de Catalunya el va declarar Arbre Monumental, com també va fer amb el Pi Jove, que es troba al mateix indret.

SOM D'EIXE MÓN

Bon estiu i bon estatut

Francesc Ricart

Un altre curs al sac. I quin curs! Com per a molts de vosaltres, per mi ha estat presidit per l'absència de Galan i després per altres fets menys personals que han marcat el pas dels mesos fins a la calorada abrasadora d'aquest final de juny. El litigi per les obres d'art del Museu diocesà del bisbat de Lleida ha estat una constant que, si més no, ha servit per posar la Franja a l'aparador de l'actualitat una setmana sí i una altra també. Ha estat un afer –sí, ja tinc present que encara no s'ha tancat, ni de bon tros– que ha mogut molta gent a prendre partit i que ha posat en evidència moltes fragilitats; per no entrar-hi més, per ara, us remeto a la columna de Carles Terès del numero anterior.

L'altre gran fiasco del curs polític ha estat la llei de llengües, és a dir, la marejada de perdiu que ha suposat l'anunci continuat des de les instàncies del govern aragonès de la imminència d'un projecte de llei –“aquesta legislatura sí”, com abans solia repetir cada inici de temporada la gent del Barça d'una manera ben il·lusa.

I un altre tema estrella que ha planat també a les nostres comarques ha estat l'esport nacional (“espanyol”) de disparar contra qualsevol idea, persona o cosa amb etiqueta de català. La pràctica de la catalanofòbia també s'ha fet notar sobretot a l'hora de seguir les consignes del PP, un partit que ha semblat basar tota

la seva estratègia del curs polític a engrèixar l'anticatalanisme perquè veu en aquesta sofisticada obra d'enginyeria un rèdit polític en el futur pròxim.

L'Estatut de Catalunya ha estat justament el punt culminant en què s'han centrat totes aquestes energies peperes. No em digueu pesat per tornar a traure un altre camí la cosa de l'Estatut de Catalunya en aquest racó de Temps de Franja, sobretot quan ja ha passat el referèndum i ja en sabeu el resultat. Què voleu que us hi faja. A més, l'altre Estatut, el que ens concerneix, el de l'Aragó, aquest no el podem votar a la Franja; això sí, em temo que ja podem començar a maleir-ne el text perquè, si ningú no ho arregla, amb la NO declaració de l'oficialitat del català, ens tornarà a negar l'existència i això SÍ que és un manera de generar fòbies, i aquestes seran fòbies antifranja i estatutàries.

Ara tenim tot un estiu per davant –o ja l'haurem tingut– amb el mundial de futbol, el Tour, que sembla un esdeveniment fet a la mida de les migdiades... Mira, acabo per la cosa fàcil, la de la metàfora del futbol i la vida; ja ho sé que no m'hi guanyaré la vida fent figures literàries, però amb la febre del mundial del futbol m'han vingut idees, molt suades, sobre la identificació amb uns colors d'un equip de futbol i un país (de quin color és el del meu equip-país?), sobre l'alegria de sentir-se d'un equip guanyador (com qui?, un servidor mai no ha guanyat res); l'orgull de ser d'un país guanyador (he vist imatges i sentit coses dels primers partits d'Espanya que et feien sentir vergonya aliena: aquells tricorns i els barrets de torero o l'exaltació de gònades masculines a tort i a dret per part de locutors exaltadors i exaltats. Per mi, no ho digueu a ningú, però tant de bo que no hagen arribat gaire lluny. A més, a Galan, el futbol no li feia ni fred ni calor. Que haja estat un bon estiu.

Quin brogit!

■ José Miguel Gràcia

Ajornem el nostre suport a la Euroregió mediterrània-pirinenca! Estem farts de que se'ns menystingui des de Catalunya! Primer que ens donin totes les peces i després ja veurem allò que s'ha de fer! La corda està tan tibant que en qualsevol moment es pot trencar. Els aragonesos hauríem de trencar les relacions amb Catalunya. Quin brogit!

En parlo —està ben clar— des de la part occidental de l'antic Regne d'Aragó, avui senzillament Aragó i de les cent tretze obres d'art de la Franja. Només queda organitzar una marxa verda, groga o bruna.

No vull que penseu que desitjo que segueixi tot com està, no; ni que se l'embeinin els de la Franja de l'Aragó. El que vull dir que amb declaracions unilaterals i acusant al contrari de estar totalment en el error, no s'arreglarà gaire l'enrenou. Les coses són com són i han arribat on han arribat, per tant, han de moure fitxa les dues parts, i només veig un camí: la negociació. (Fa un temps vaig escriure en un mitjà de comunicació sobre els béns de la Franja i deia que les taules serveixen també per altra cosa que el menjar).

Sense estovalles ni tovallons i amb gots d'aigua, de paciència i racionalitat, les parts s'han de reunir i enraonar fins l'extenuació si calgués. Quan dic les parts em vull referir als dos bisbats —d'ells ve el conflicte— en primer lloc, a més, representants dels departaments de cultura dels dos governs i a algú que defensi directament els interessos de les parròquies de la Franja. On és aquell acord previ al que van arribar la ex-consellera de la Generalitat de Catalunya, Caterina Mieras i la consellera del Govern d'Aragó, Eva Almunia? Tal vegada podria ser un bon principi...

MUSEU DIOCESA DE LLEIDA

no?

Mentre tant jo deixo sobre la taula virtual unes quantes preguntes per a fer boca: si el desacord es posa en mans dels tribunals, algú n'està segur del veredict? Qui serà afavorit com veritable propietari dels béns? La diòcesi de Barbastre-Monsó com hereva d'una propietat històrica, la diòcesi de Lleida com propietària de bona fe en els últims cent anys o tal vegada les parròquies de la Franja, escindides de la diòcesi de Lleida? Quines condicions l'imposarien al guanyador? Quan de temps trigaria la sentència? Ara faria també força preguntes sobre la universalitat de l'Església Catòlica, Apostòlica i Romana, però em sento amb tan poca autoritat que prefereixo no fer-

Als futurs actors, possibles negociadors del conflicte, us vull dir: seieu! Parleu-ne! Negocieu! Deixeu tranquils a l'Aragó i a Catalunya, millor dit, a la gent d'Aragó i Catalunya. No convé que surtin vencedors i vençuts en un conflicte històric que ha mogut els sentiments de la bona gent. Penseu en termes d'art i del seu gaudiment per part dels pobles de la Franja, de tota la gent de Catalunya i d'Aragó i de qui vulgui i pugui. Decidiu on estarien en millors condicions les obres, fora de tot risc per canvis de bisbats i canvis polítics. No deixeu aprofitar-se'n als partits polítics per a treure'n rèdits electorals.

El president del Govern d'Aragó, Marcelino Iglesias, va dir, en unes declaracions fetes a algú mitja de comuni-

cació de Catalunya, entre altres coses, que les obres d'art de la Franja han de tornar a les parròquies de la Franja. Us he de confessar que era la primera vegada que ho sentia en boca d'un representant polític. Em va agradar, crec que és encertat en tant que utòpic. El nostre president, Marcelino Iglesias o Marcel·lí Esglésies fa molt bé en pensar que els béns de l'Església han de tornar a les esglésies.

Lector que has arribat fins aquí, no se t'acut, com a mi, la pregunta que deixo caure com acomiadament: es podria considerar el català —llengua de la Franja— com el cent catorzè bé de la Franja i del esforç global reivindicatiu dels béns, dedicar-ne una part a la recuperació i protecció de la nostra llengua?

exposició

700

anys després

Els cavallers del Temple o la vigència d'un mite

fins al 31 d'agost

Lloc: Serveis Territorials de Cultura a Lleida
(Rambla d'Aragó, 8)

Horaris: de dilluns a divendres,
de 8 a 15 h